

COMUNE DI CERVIA (Provincia di Ravenna)
P.za Garibaldi n. 1 - 48015 Cervia
Tel. 0544 979111 Fax 0544 72340
C.F./P. IVA 00360090393 e-mail comune.cervia@legalmail.it

SALTWORKS

Valorizzazione ecosostenibile delle saline tra Italia e Slovenia Ekološko trajnostno vrednotenje solin med Italijo in Slovenijo

Ref. Bando pubblico n. 02/2009
Javni razpis št. 02/2009

WP 2.1 / DS 2.1

LINEEGUIDA PER LA VALORIZZAZIONE DELLE SALINE / SMERNICE ZA VREDNOTENJE SOLIN

Italia Slovenia Program

ASSE / PREDNOSTNA NALOGA

1 "Ambiente, trasporti e integrazione

territoriale sostenibile"/ 1 "Okolje, prevozi in trajnostna integracija teritorija"

Work packages:	WP 2
Activity:	2.1
Output:	Guide line
Version:	01
Date:	24.07.2012
Language:	Italian - Slovenian
Status:	Final version
Type:	Report
Availability:	Internal
Responsible Partner:	PP1
Editors:	Astrid Franceschetti, Federico Brunelli, Giancarlo Malacarne Luka Kastelic

Progetto finanziato nell'ambito del Programma per la Cooperazione Transfrontaliera Italia-Slovenia 2007-2013, dal Fondo europeo di sviluppo regionale e dai fondi nazionali.

Projekt sofinanciran v okviru Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007-2013 iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj in nacionalnih sredstev.

Ministero dell'Economia e delle Finanze

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA GOSPODARSKI RAZVOJ IN TEHNOLOGIJO

Lead Partner:

Ente di Gestione per i Parchi e la Biodiversità - Delta del Po

PARCO DELTA DEL PO
EMILIA-ROMAGNA

Project partners

- Comune di Cervia

COMUNE DI CERVIA

- SOLINE Pridelava soli d.o.o.

- Javni zavod Krajinski Park Strunjan

Javni zavod Krajinski park Strunjan
Istituto pubblico Parco naturale Strugnano

- DELTA 2000 soc. Cons. a r.l.

2007-2013
cooperazione territoriale europea
programma per la cooperazione
transfrontaliera
Italia-Slovenia
evropsko teritorialno sodelovanje
program čezmejnega sodelovanja
Slovenija-Italija

Investiamo nel vostro futuro!

Nalozba v vašo prihodnost!

www.ita-slo.eu

Progetto cofinanziato dal Fondo europeo di sviluppo regionale
Projekt sofinancira Evropski sklad za regionalni razvoj

KAZALO

1.	Uvod.....	3
2.	Namen dokumenta	5
3.	Trajnostni postopki za vrednotenje solin.....	6
3.1	Upravljanje območij	7
3.2	Proizvodnja soli.....	10
3.3	Turistične dejavnosti.....	11
3.4	Promocijske dejavnosti in trženje	14
4.	Predlogi ukrepov	15
	Strateški cilji solin v Cerviji in Comacchiu.....	15
4.1	Cervia	15
4.2	Comacchio	18
	Morebitni razpisi za financiranje ukrepov	21
	Sklepne ugotovitve o solinah v Cerviji in Comacchiu.....	24
4.3	Strunjan	25
5.	Zaključki	32

1. Uvod

SALTWORKS je projekt evropskega Programa čezmejnega sodelovanja Italija-Slovenija 2007-2013 (Prednostna naloga 1: "Okolje, prevozi in trajnostna integracija teritorija").

Glavni cilj Prednostne naloge 1 je zagotoviti trajnostno teritorialno integracijo. Osredotoča se predvsem na spodbujanje in izboljšanje varstva in upravljanja naravnih virov, skupno preprečevanje naravnih nesreč in tehnološkega tveganja ter vzpostavitev potrebnih osnovnih pogojev za skupen trajnostni prostorski razvoj.

Programsko območje vključuje več varovanih naravnih območij, s katerimi je potrebno skupno upravljati, jih varovati in promovirati, da bi poudarili naravne posebnosti tega območja in tako povečali njegovo privlačnost ter okrepili sinergije med varovanjem okolja in razvojem (trajnostni razvoj).

Velika poraba energije na programskem območju zahteva načrtovanje politik za racionalizacijo porabe energije in povečanje rabe obnovljivih virov energije. Za trajnostno teritorialno integracijo je potrebno razviti tudi okolju prijazna transportna omrežja.

Namen projekta SALTWORKS je trajnostno ovrednotiti soline na programskem območju oziroma soline v krajih Cervia in Comacchio v deželi Emilija-Romanja v Italiji ter krajih Sečovelje in Strunjan v Sloveniji.

V projekt je vključenih pet partnerjev, trije italijanski in dva slovenska:

- L'Ente di Gestione per i Parchi e la Biodiversità – Delta del Po / Zavod za upravljanje parkov in biološke raznovrstnosti – Delta reke Pad kot vodilni partner VP (ITA),
- Občina Cervia PP1 (ITA),
- SOLINE Pridelava soli d.o.o. PP2 (SLO),
- Javni zavod Krajinski park Strunjan PP3 (SLO),
- Lokalna razvojna agencija Delta 2000 PP4 (ITA).

Eden izmed glavnih ciljev projekta je opredelitev dobrih praks za rabo prostora in obstoječe infrastrukture ter izmenjava teh praks med štirimi solinami za razvoj, spodbujanje in ovrednotenje vseh dejavnosti, ki se odvijajo na solinah, predvsem pa za podporo razvoju trajnostnega turizma ob upoštevanju ohranjanja narave, tradicij in proizvodnje soli.

Projekt se je začel novembra 2011 in trajal bo 30 mesecev. Projektne dejavnost se bodo odvijale v okviru sedmih delovnih sklopov:

- DS 1 Upravljanje in koordinacija projekta;
- DS 2 Dobre prakse za rabo prostora in infrastrukture;
- DS 3 Prenos dobrih praks na vseh področjih;

- DS 4 Oblikovanje izobraževalnih itinerarjev na solinah ter učnih in znanstvenih poti z zgodovinsko, kulturno in okoljsko vsebino za turiste;
- DS 5 Promocija in trženje;
- DS 6 Načrtovanje;
- DS 7 Komunikacijski načrt.

Spodnja vsebina se nanaša a DS 2:

Najpomembnejši rezultati Delovnega sklopa 2 obsegajo analizo razmer za trajnostno uporabo območij, vključenih v projekt, in pripravo smernic za vrednotenje posameznih solin.

Smernice so rezultat različnih dejavnosti v okviru DS 2:

- turistično-okoljska analiza vseh štirih solin;
- organizacija in izvedba dveh študijskih obiskov solin v Aigue Mortes (Francija) in Margherita di Savoia (Italija);
- organizacija srečanj in pogovorov z ljudmi, ki delajo na solinah;
- raziskava bibliografije.

Obisk dveh evropskih solin je bil zelo koristen za primerjavo različnih vrst upravljanja ter predvsem za primerjavo postopkov upravljanja proizvodnje soli, turistične dejavnosti in varstva okolja.

Nekatere dobre prakse, ki jih tu omenjamo, izhajajo oziroma temeljijo na izkušnjah in spoznanjih, ki smo jih pridobili na študijskih obiskih.

Poročilo turistično-okoljske analize je pomemben dokument, ki dopolnjuje vsebino smernic.

2. Namen dokumenta

Te smernice so pripravljene za razlago nekaterih postopkov, ki bi organizacijam, ki vodijo soline, omogočile uvedbo okoljsko trajnostnega upravljanja solin in dejavnosti, ki se tam izvajajo. Eden od glavnih ciljev je trajnostno izvajanje vseh dejavnosti, da bi tako zmanjšali ekološki odtis ter ohranili naravo in krajino.

V dokumentu je predlagan celostni pristop, ki bi združeval boljše varstvo naravnih ekosistemov z izvajanjem gospodarskih dejavnosti.

Ohranjanje biotske raznovrstnosti iz vseh njenih vidikov, torej ohranjanje pestrosti vrst, habitatov, ekosistemov, krajine, barv in v našem primeru tudi vrst soli, mora predstavljati najpomembnejši steber upravljanja solin. Biotska raznovrstnost je dejavnik moči, bistvena razvojna točka prostora, ker predstavlja ekosistemsko storitev, ki omogoča izvajanje turističnih dejavnosti. Brez biotske raznovrstnosti razvoj turizma ne bi bil mogoč.

Razvoj turizma mora temeljiti na trajnostnem in *slow* turizmu, povezanem z varstvom narave ter ohranjanjem tradicije in proizvodnje soli.

Smernice predvidevajo tudi oblikovanje skupne vizije celotnih solin kot organizacije z majhnim vplivom na okolje, da bi navzven, turistom, zainteresiranim stranem in lokalnim oblastem pokazali in jih obvestili o dobrih rezultatih, ki jih dosejajo soline.

Cilj tega dokumenta je s praktičnimi navodili in predlogi ključnih postopkov pomagati organizacijam, ki so vključene v upravljanje solin, da bi dosegle zastavljene cilje.

Dokument ima dva glavna dela: prvi obsega splošnejšo razlago pristopov in vrednosti ter predloge nekaterih dobrih praks (trajnostni postopki) v upravljanju solin, proizvodnji soli, turističnih dejavnostih in trženju; drugi, bolj specifičen del, podaja konkretne predloge, ki bi jih lahko izvedle soline, vključene v projekt SALTWORKS.

3. Trajnostni postopki za vrednotenje solin

Cilj spodaj navedenih postopkov je oblikovanje sistema trajnostnega okoljskega upravljanja, turizma in vrednotenja proizvodnje soli na solinah med Italijo in Slovenijo.

Postopki so razdeljeni po dejavnostih, ki so pomembne za razvoj solin, in sicer:

- upravljanje območij;
- proizvodnja soli;
- turistične dejavnosti;
- promocijske dejavnosti in trženje.

Vsakdanja praksa, ki je skupna vsem štirim solinam, ni bila upoštevana, ker predstavlja običajne in očitne postopke, ki se izvajajo na solinah.

3.1 Upravljanje območij

To poglavje obravnava predvsem vprašanja splošnega upravljanja območij, kot so strateško načrtovanje, programiranje, usklajevanje vseh organizacij, ki delujejo znotraj solin, ohranjanje ekosistemov in biotske raznovrstnosti ter usklajevanje turističnih dejavnosti.

Organizacije in načrtovanje

- Ustanovitev javno-zasebnega partnerstva za skupno upravljanje solin, kar vključuje proizvodnjo soli, poletno in zimsko vzdrževanje, košnjo, vodenje, turistične dejavnosti itd.
- Priprava jasne sheme organizacij, vključenih v upravljanje solin ter njihovih vlog in dolžnosti.
- Usklajevanje in vzdrževanje učinkovitega in trajnega sodelovanja ter izmenjave med organizacijami.
- Priprava organizacijske sheme z določitvijo odgovornosti (sistemizacija delovnih mest) znotraj vsake organizacije.
- Ustanovitev stalnega omizja vseh zainteresiranih strani za načrtovanje in financiranje.
- Ustanovitev delovnih skupin strokovnjakov, ko je treba analizirati ali podrobneje proučiti probleme solin.
- Priprava načrta upravljanja, ki vsebuje povzetke (podatki o projektu) ukrepov/posegov z naslednjimi informacijami:
 - Naziv dejavnosti
 - Cilj
 - Opis dejavnosti
 - Ciljni habitat ali vrsta
 - Časovni raspored
 - Kazalci
 - Prednostne naloge
 - Pričakovani rezultati
 - Ocena stroškov
 - Sklicevanje na načrte in programe ter na finančna sredstva in financiranje.

Scheda Attività IA - 3	Titolo Attività Regolazione delle acque in "Valle Lamerterio"																																																																																																														
Obiettivo	Garantire il ricambio delle acque presenti in Valle Lamerterio ed il mantenimento di condizioni idonee per la nidificazione della colonia di fenicotteri.																																																																																																														
Habitat/Specie target	Fenicottero <i>Phoenicopterus ruber</i>																																																																																																														
Descrizione dell'attività	In questa Valle è presente una numerosa colonia di Fenicotteri che si riproduce ogni anno sui Dossi anche grazie al loro isolamento dal contesto fisico che garantisce un pressoché assente disturbo. La regolazione delle acque deve mirare al mantenimento delle condizioni idonee al ciclo vitale della specie target, ma soprattutto a garantire battenti d'acqua che isolino i Dossi da predatori terrestri e nello stesso tempo garantiscano una superficie emersa di dimensione adeguata alla costruzione dei nidi della colonia. Le acque vi possono essere fatte circolare immettendole dall'impianto di presa sul canale Bayon (a sud est della Valle) ed aprendo la chiusa sul canale che conduce al canale Duomo all'estremo nord-ovest della Valle per lasciare uscire quelle sospinte dalle immissioni. Il livello dell'acqua, nel periodo d'insediamento della colonia di Fenicottero e della nidificazione (marzo – giugno) non deve essere inferiore ai 30 cm. La salinità non deve superare il 35‰.																																																																																																														
Tempi	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="12">2007</th> <th colspan="12">2008</th> <th colspan="12">2009</th> </tr> <tr> <th>G</th><th>F</th><th>M</th><th>A</th><th>M</th><th>G</th><th>L</th><th>A</th><th>S</th><th>O</th><th>N</th><th>D</th> <th>G</th><th>F</th><th>M</th><th>A</th><th>M</th><th>G</th><th>L</th><th>A</th><th>S</th><th>O</th><th>N</th><th>D</th> <th>G</th><th>F</th><th>M</th><th>A</th><th>M</th><th>G</th><th>L</th><th>A</th><th>S</th><th>O</th><th>N</th><th>D</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td> <td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td> <td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td><td style="background-color: #90EE90;"></td> </tr> </tbody> </table>		2007												2008												2009												G	F	M	A	M	G	L	A	S	O	N	D	G	F	M	A	M	G	L	A	S	O	N	D	G	F	M	A	M	G	L	A	S	O	N	D																																					
2007												2008												2009																																																																																							
G	F	M	A	M	G	L	A	S	O	N	D	G	F	M	A	M	G	L	A	S	O	N	D	G	F	M	A	M	G	L	A	S	O	N	D																																																																												
Indicatori parametri	e	I: mantenimento della colonia di fenicotteri e mantenimento della nidificazione e del successo riproduttivo; P: Salinità; n. coppie nidificanti e involi																																																																																																													
Priorità		1																																																																																																													
Risultati attesi		Mantenimento del numero di pulli involati di Fenicottero																																																																																																													
Stima dei costi		Attività da prevedersi nei mansionari del personale operativo addetto alla Salina.																																																																																																													
Riferimenti programmatici fonti finanziarie	e	Bilancio del Parco – spesa corrente																																																																																																													

Primer načrta dejavnosti

- Uvedba zelenih naročil za nekatere pisarniške potrebščine, kot so papir z ekološko oznako ali recikliran papir, ekološka čistila, varčni električni in elektronski aparati, nakup zelene energije iz obnovljivih virov itd.
- Namestitev naprav in mikro naprav na objektih za proizvodnjo energije iz obnovljivih virov, na primer fotovoltaični ali mikro vetrni generatorji.
- Izvajanje ukrepov za zmanjšanje učinkov emisije CO₂, na primer s sajenjem dreves v okolici in kupovanjem dobropisov za certificirano zmanjševanje emisij.
- Obveščanje javnosti, da so soline primer za lokalno prizadevanje na področju okoljske trajnosti.

Upravljanje območja

- Vodenje "dnevnika kmetovanja" (ali pobiranja), v katerem se navajajo nezgode, skorajšnje nesreče, okvare in potrebe vzdrževanja in/ali spremembe naprav, strojev in instrumentov.
- Uporaba koles ali električnih vozil znotraj solin za vse dejavnosti, ki to dovoljujejo, na primer za monitoring, nadziranje, majhne prevoze, pobiranje odpadkov itd.
- Postavitev informativnih tabel o zavarovanih območjih, upravitelju in kontaktih (za javljanje okoljsko kaznivih dejanj in za povpraševanja za turistične obiske).
- Namestitev zabojnikov za odpadke na začetku turističnih poti in priprava postopka za njihovo praznjenje, nadzor in vzdrževanje.
- Priprava dokumenta o pravilih ravnanja na območju solin in postavitev informativnih tabel s pravili obnašanja (za turiste in zaposlene, ki so odgovorni za varnost, izredne primere, odstranjevanje odpadkov itd.).
- Priprava pravilnika za dostop do območja solin.

- Priprava načrta rabe, v katerem bodo določene turistične poti, nosilnost vsake poti, ustrezna prevozna sredstva, možnost uporabe za obiskovalce s težavami pri gibanju, okoljski vplivi in izvedljivi ukrepi za njihovo ublažitev.

Ohranjanje narave in biotske raznovrstnosti

- Izdelava zemljevida območja z določitvijo občutljivih in ranljivih območij (na primer območja gnezdenja ptic), kjer je dovoljen vstop turistom.
- Stalno spremljanje rastlin in živali, predvsem redkih vrst, glede na njihovo vrsto in število.
- Strogo varstvo obstoječih otočkov in bližnjih blatnih območij s popolno prepovedjo spreminjanja njihove morfologije in rastlinskega pokrova za namene, ki niso naravovarstveni.
- Varstvo obrobni območij mokrišč in majhnih močvirij na melioriranih območjih.
- Varstvo naravne morfologije močvirnih območij, obnova naravne morfologije ter vodne in obvodne vegetacije.
- Varstvo brakičnih mokrišč in estuarijev pred odstranjevanjem alg in morfološki spremembami dna in obale ter spremembami hidravlike in slanosti voda.
- Ustvarjanje novih območij, primernih za gnezdenje ptic posebnega pomena.
- Strog nadzor vodostaja v reproduktivnem obdobju (marec-julij).
- Prilagoditev vodostaja za proizvodnjo soli v skladu s potrebami varstva živali.
- Zmanjšanje vnosa hranljivih snovi in onesnaževal v brakična mokrišča, tudi iz novozgrajenih bazenov za fitoremediacijo izven obstoječih naravnih mokrišč.
- Prepoved dostopa na soline, razen za vodene obiske, ki pa so tudi sicer prepovedani v reproduktivnem obdobju.
- Ureditvev dostopa za obiskovalce do mokrišč (dnevna zmogljivost, urejene poti in območja, ki jih lahko obišejo obiskovalci sami ali samo z vodičem, prepovedana območja, spoštovanje pravil).
- Oblikovanje varovalnih pasov, kjer je lov prepovedan, vsaj 500 metrov okoli solin.
- Okrepitev kontrole in nadzora lova na celem območju.
- Vzdrževanje ozemeljske kontinuitete med mokrišči in morjem.
- Vzdrževanje vodnih povezav med brakičnimi mokrišči, morjem in dotoki sladke vode.
- Postavitvev zaščit za ptice.
- Namestitvev zaščitnih struktur za vizualno skritje nenaravnih objektov na območju, ki bo vrednoteno (na primer zasaditev rastlin za skritje industrijskih objektov ob dohodnih poteh na zavarovano območje).
- Krepitvev ozaveščenosti o pomenu varstva z izobraževalnimi in znanstvenimi obiski za vrednotenje biotske raznovrstnosti solin.
- Priprava in podpis dokumenta o obveznostih (kot je npr. francoska "Carta Natura 2000") za vzpostavitev strogega varstva solinskega ekosistema in priznavanje izjemnega pomena naravne dediščine solin.

3.2 Proizvodnja soli

- Upravljanje in spremljanje stanja okolja
 - Vode:
 - nadzor kakovosti morske vode (primernost za kopanje) v 500 metrskem pasu od točke vstopa morske vode na soline ali na najbližji merilni točki (analize običajno opravlja nacionalna ali regionalna agencija za varstvo okolja);
 - biološka, fizikalna in kemična analiza vode na vstopu v soline;
 - upravljanje vodne gladine za boljše varstvo rastlinstva in živalstva, zlasti v reproduktivnem obdobju.
 - Energija:
 - podrobno spremljanje porabe energije po posameznih virih;
 - določiti cilje za zmanjšanje porabe energije;
 - ugotoviti možnosti proizvodnje energije iz obnovljivih virov;
 - zmanjšati energetske sledi z nakupom certificirane zelene energije (proizvedene iz obnovljivih virov).
 - Odpadki:
 - pripraviti ustrezne postopke za odstranjevanje nevarnih odpadkov (predvsem med vzdrževanjem opreme in strojev in vzdrževanje solinskih bazenov).
 - Proizvod:
 - pripraviti sistem upravljanja za nadzor in spremljanje najpomembnejših vprašanj glede varnosti živil;
 - predvideti prekrivanje nabrane soli v primeru nevarnosti onesnaženja;
 - ugotoviti možnosti za uporabo recikliranih ali ekoloških materialov (reciklirana plastika in papir z ekološko oznako, varnostno potrdilo) za pakiranje;
 - zmanjšati ali odpraviti sekundarno ovojnino.
- Ohraniti ročno proizvodnjo soli po tradicionalnem časovnem razporedu, načinu in s tradicionalnim orodjem, zlasti na majhnih solinah.
- Ohraniti in obnoviti kulturno in zgodovinsko dediščino solin.

3.3 Turistične dejavnosti

Slow turizem

- Soline bi morale biti obravnavane kot *slow* proizvod odličnosti območja, kjer se nahajajo, in postati pomemben dejavnik pozicioniranja in diferenciacije turistične ponudbe.
- Pri prostorskem in turističnem načrtovanju je treba predvideti rešitve, storitve in poti, ki bi omogočale uporabo različnih lokacij in dostop do solin tudi osebam s težavami pri gibanju.
- Načrtovati privlačne *slow* dogodke, pri katerih bi soline sodelovale s svojo ponudbo.
- Uporaba "proizvoda" soline za spodbujanje uvajanja tipičnih in avtohtonih elementov krajevine kulture, da bi postali dejavnik diferenciacije glede na druge destinacije.
- Soline naj postanejo primer prizadevanja na področju okoljske trajnosti.
- Ustvarjati trenutke, v katerih bi obiskovalci lahko sodelovali in med katerimi bi vzpostavili neposreden stik s krajevnimi danostmi in kulturo, na primer preko srečanj s solinarji itd.
- S ciljem spodbujanja in razvoja turističnih dejavnosti bi se soline morale povezati v mrežo drugih pobud, dogodkov, lokalnih zanimivosti in obstoječih struktur v svoji okolici.

Privabljanje obiskovalcev:

- Vzpostavitev dobro opremljenih centrov za obiskovalce, ki bi delovali kot informacijske točke in nudili različne storitve, kot so izobraževanje, multimedijsko opremo, prodajalne (proizvodi solin, promocijski izdelki in gradivo) in okrepčevalnice.
- Zagotoviti sodelovanje osebja, ki sprejema obiskovalce, osebja centra za obiskovalce, prodajalcev vstopnic in vodičev v posodabljanju in izobraževanju za zagotavljanje kakovostnejših storitev na solinah tudi na osnovi razvoja ponudbe.
- Oblikovanje urnika storitev, ki bi zagotavljal primerne ure za obiskovalce in tudi ciljne skupine, ki bi soline želele obiskati ob posebnem času.
- Sprejeti ustrezne rešitve, da bi storitve in objekte lahko uporabljale tudi osebe s težavami pri gibanju.
- V predlagane pobude vključiti srečanja in aktivno izmenjavo med nosilci kulture, znanja in izkušenj v zvezi s solinami.
- Obiskovalce seznaniti s prizadevanji upraviteljev solin glede razvoja trajnostnega, odgovornega in okolju prijaznega turizma z upoštevanjem vrednot lokalne skupnosti.
- Spoštovanje načel okoljske in energijske trajnosti ter socialne pravičnosti.
- Neposredno in aktivno vključevanje obiskovalcev v izvajanje dejavnosti.

- Uporaba tehnološke in multimedijske podpore pri ustvarjanju razmer, ki bi vzbudile pozornost in čustveno vpletenost obiskovalcev.
- Spodbujati na kraju samem in na spletu (internet in družbena omrežja) izmenjavo izkušenj, vtisov, predlogov in zadovoljstva obiskovalcev.
- Preverjati rezultate in zadovoljstvo s storitvami z občasnim anketiranjem obiskovalcev.

Dostopnost:

- Posebno pozornost je treba nameniti cestnim oznakam, ki bi ustrezno opozarjale na približevanje turistični destinaciji.
- Zagotoviti informacije v centru za obiskovalce in lokalnih turističnih uradih.
- Zagotoviti podporo obiskovalcem (informativno gradivo, audiovizualne predstavitve itd.) pri spoznavanju območja in/ali poglobitvi doživetij med samim obiskom in tudi kasneje.
- Zagotoviti sredstva in rešitve za omogočanje dostopa osebam s težavami pri gibanju.
- Če je možno, obnoviti tradicionalne krajevne oblike prometa oziroma solinarske oblike, kot so solinarski vlakci.
- Spodbujati uporabo okolju prijaznih prometnih sredstev, kot so električni vlakci, električna kolesa, golf avtomobilčki itd.
- Spodbujati sočasno rabo več alternativnih prevoznih sredstev (kolo in čoln, čoln in golf avtomobilček, kolesarjenje in hoja itd.).
- Načrtovati je treba lahke poti, ne predolge in predvsem stopenjske ter opremljene z opazovalnicami krajine, ptic itd.

Vodene dejavnosti:

- Občasno posvetiti čas izboljšavam in ponovnemu urejanju poti, tematskih itinerarjev, novim zgodbam, doživetjem in dejavnostim, ki omogočajo neposredno sodelovanje obiskovalcev.
- Pri določanju vsebine itinerarjev je treba prednost dati poglobitvi in osredotočenju pred količino obiskanih stvari.
- Oblikovanje obiskovalcem prilagojene in prožne ponudbe (čas, potrebe, želje itd.).
- Biti pripravljeni spremeniti/prilagoditi itinerarje glede na sestavo skupine n zlasti za osebe s težavami pri gibanju.
- Spodbujati interakcijo med udeleženci (dodelite vlog, izmenjava mnenj in predlogov o obiskanih zanimivostih itd.).

- Oblikovati vsaj eno ponudbo, ki bi vključevala srečanje z neposrednimi pričami zgodovine in kulture solin.
- V okviru itinerarjev spodbujati nakup proizvodov, storitev lokalne skupnosti (na primer obisk kmečkih tržnic, trgovin z obrtniškimi izdelki itd.) in solinarskih izdelkov.
- Razdeljevati brošure, ki vsebujejo tudi navodila za obnašanje turistov glede flore in favne ter varstva solinskega okolja.
- Zaposeliti ustrezno usposobljene, prizadevne in sposobne vodiče.

Trajnostni vidiki:

- Načrtovati take poti za obiskovalce, ki bi čim manj motile ekosistem.
- Določiti največje dnevno število obiskovalcev, zlasti v obdobju gnezdenja ptic.
- Izbrati prevozna sredstva z majhnim vplivom na okolje za vožnjo po solinah (vozila z nizkimi ali brez emisij, ki ne povzročajo hrupa).
- Pripraviti postopke upravljanja z odpadki v centrih za obiskovalce, trgovinah in gostinskih objektih.
- Uvesti zelena naročila za nakup izdelkov, ki so potrebni v centrih za obiskovalce, trgovinah in gostinskih objektih (uporaba recikliranega gradiva za promocijsko gradivo, izdelki z ekološko oznako, pripomočki iz ekološko pridelanega bombaža itd.).
- Preveriti možnost postavitve naprav za proizvodnjo elektrike iz obnovljivih virov (sončna in vetrna energija) za potrebe centra za obiskovalce ter za učne in izobraževalne namene.
- Spodbujati uporabo javnega prevoza ali prevoznih sredstev z majhnim okoljskim vplivom za prevoz do solin.
- Vzpostavitev mreže nastanitvenih objektov z ekološko oznako (Ecolabel, Visit label, ...).

3.4 Promocijske dejavnosti in trženje

Promocija:

- Osmisliti in oblikovati natančno in poglobljeno promocijsko podporo glede na ciljne skupine (poglobljena in natančna analiza, študija primerov, vključevanje po etičnih načelih).
- Pripraviti podrobne in poglobljene informacije na spletni strani glede na potrebe turistov, ki naj vsebujejo podrobne opise destinacije, značilnosti obstoječih in urejenih poti, uporabne priloge itd.
- Aktivno sodelovanje na družbenih omrežjih in spletnih mestih, ki so namenjena specifičnim obiskovalcem, kot so opazovalci ptic, fotografi, šole itd.
- Promocijsko gradivo mora vsebovati napotke za turiste o odnosu do rastlin, živali in lokalnih tradicij.
- Čim bolj zmanjšati vizualno onesnaženje s cestnimi oznakami z uporabo ustreznih oblik, velikosti in materialov ter s poudarkom na okoljski vrednosti solin.
- V centrih za obiskovalce in predavalnicah uporabljati slike, podobe in tehnologije, ki vzbujajo občutke in čustva.
- Uporabljati tehnologije, ki omogočajo virtualni vstop v okolje solin (programska oprema 3D itd.), vključno z območji, ki so med dejanskimi obiski nedostopna zaradi zagotavljanja okoljske trajnosti.
- Razviti promocijska orodja in gradiva za turiste na obali.
- Razviti ponudbo obiskov in jih povezati s ponudbo in zanimivostmi na sosednjih območjih.

Trženje:

- Poudariti vidike trženja, ki so usmerjeni k prepoznavnosti in specializiranosti ponudbe.
- Izboljšati stike s specifičnimi ciljnimi skupinami turistov preko družbenih medijev, s sporazumi z organizatorji potovanj in specializiranimi lokalnimi vodiči.
- Razviti agresivnejše trženjske akcije, usmerjene k turistom, ki so že prisotni na območju, tudi preko ponudbe, razvite v sodelovanju z lokalnimi organizatorji potovanj.
- Izvajati inovativne oblike trženja preko spleta ali z aplikacijami na pametnih telefonih.
- Oblikovanje blagovne znamke za prepoznavnost visokokakovostnih proizvodov, izdelanih na zavarovanem območju in pridobitev okoljskih certifikatov (LCA, EMAS/ISO14001, EU Ecolabel, lokalne oznake itd.).
- Sodelovanje na sektorskih sejmih (npr. šolski turizem, opazovanje ptic, enogastronomija, eko/slow turizem itd.).

4. Predlogi ukrepov

Strateški cilji solin v Cerviji in Comacchiu

Pred postavitvijo smernic za možne posege bi bilo morda koristno opredeliti nekatere strateške cilje, ki so se izoblikovali na osnovi pripravljalne študije, ki veljajo za oboje solin v Emiliji-Romanji.

Strateški cilji:

- Ovrednotenje in spodbujanje solin na nacionalni in mednarodni ravni v okviru skupne ponudbe Parka delte reke Pad.
- Izboljšanje splošne ravni ponudbe in dostopnosti v smislu trajnosti.
- Oblikovanje nove ponudbe, ki bi omogočila podaljšanje turistične sezone na solinah.
- Povečanje števila obiskovalcev z upoštevanjem okoljskih danosti solin.
- Povečanje števila obiskovalcev, turistov z obale.
- Spodbujati rabo in poznavanje območja z oznako kakovosti Parka delte reke Pad.

Predlagani pristop za turistično vrednotenje vključuje analizo turističnih strategij območja, zlasti tistih, ki so usmerjene k *slow* turizmu in iskanju možnosti za vključitev solin v *slow* koncept, kakor tudi k politikam za razvoj celostne *slow* ponudbe območja.

4.1 Cervia

Sedanja ponudba

Soline v Cerviji ustvarijo 26.000 obiskov letno, od česar je velika večina šolarjev. Prenos upravljanja leta 2003 na za ta namen ustanovljeno družbo Parco delle Saline je močno pospešil politiko vrednotenja in promocije območja. V naslednjih letih so postavili center za obiskovalce, uvedli učinkovito trženje in uredili poti, na katere se veže raznovrstna ponudba za šolski turizem in posamezne obiskovalce.

Center za obiskovalce na solinah v Cerviji dejansko predstavlja izhodišče za izlete po rezervatu peš, z električno barko ali kolesom po treh različnih itinerarjih. Naravoslovna pot, ob kateri so urejene zaščitene in dvignjene opazovalnice, nudi ogled ptic. Zgodovinska pot vodi do arheološkega najdišča stare Cervije v središču rezervata. Solinarska pot prikazuje delovanje solin Camillone, ki so edine soline, kjer sol pobirajo na star način, ročno z lesenim orodjem, za primerjavo z velikimi solinami, kjer sol pridobivajo industrijsko.

V centru za obiskovalce je poleg informacijske točke z informativnim gradivom še knjigarna oz. trgovina s knjigami, pripomočki, soljo in izdelki za dobro počutje iz solnega cveta iz Cervije. V stavbi centra za obiskovalce je nekaj razstavnih dvoran z didaktično vsebino, kjer obiskovalci spoznajo zgodovino starih solin in razvoj območja ter stare in nove tehnike proizvodnje soli ter različne soli po svetu. Reliefne makete solin prikazujejo, kako se pretaka voda v solinah in različne stopnje izhlapevanja v bazenih, fotografski zemljevidi pa prikazujejo prisotnost ptic glede na vodostaj in letni čas. Iz navedenega lahko torej zaključimo, da obiskovalec solin v Cerviji že danes lahko poglobi svoje znanje o zgodovinskih, naravoslovnih in gospodarskih temah, povezanih s pridobivanjem soli na tem območju.

Družba Saline di Cervia že nekaj let zaupa upravljanje turistične in izletniške ponudbe solin zadrugi Atlantide, vodilni družbi za razvoj turističnih proizvodov in ponudbe za šole ter okoljski in naravni turizem na splošno. Atlantide je oblikovala širok izbor ponudbe za šole, ki vključuje didaktične učilnice, delavnice v razredu ali v rezervatu, vodene obiske rezervata, tematske vodene obiske in učne poti. Vsa ponudba, ki se tiče zgodovine, ekosistemov, biologije in narave na solinah, je zelo obsežna in več o njej se da izvedeti na spletnih straneh www.salinadicervia.it in www.atlantide.net/salinadicervia.

Te spletne strani vsebujejo tudi informacije o ponudbi za majhne skupine in posameznike, ki je raznovrstna in vključuje vodene obiske, poimenovane: "Sprehod po solinah", "Po solinah s čolnom", "Od nove do stare Cervije", "Soline pod zvezdami", "V tradicionalni solinarski hiši", "Solna pot" in "Zahod na solinah".

Iz podanih smernic so izvedena nekatera operativna in konkretna navodila, predlogi in hipoteze za razvoj ponudbe in upravljanje solin v Cerviji:

1. Solni cvet iz solin v Cerviji in okolice. Pri proizvodnji solnega cveta iz Cervije je že bil dosežen velik napredek z vidika prepoznavnosti kakovostnega gastronomskega izdelka, saj je postal priznana sestavina počasne prehrane (slow food). To priznanje, ki temelji na posebnih značilnostih soli iz Cervije, gotovo pomeni dodatno priložnost za njeno priznanje na lokalni ravni in širše. V tem smislu bi bilo treba razviti tesnejše in neposrednejše stike z organizatorji ljudskih veselic na območju delte reke Pad, kjer bi se sol iz Cervije lahko široko uporabljala tudi kot predmet gostoljubja in ne samo prehranska sestavina. Organizacija ljudskih veselic na tem območju je bila vključena tudi v Pobudo Skupnosti Leader 2007-2013; proučiti bi bilo treba možnost izvedbe nekaterih akcij znotraj tega programa. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti sodelovanju na ljudskemu prazniku jegulj v Comacchiu, ki je tudi priznana kot *slow food* prireditev. Na osnovi dveh priznanih *slow food* proizvodov Parka delte reke Pad bi se lahko razvile skupne tržne akcije z uporabo logotipa Parka in logotipa *slow food*, kar bi bilo koristno tako za oba proizvoda kot tudi za območji.
2. Uvedba solinarskega vlaka. Eden največjih problemov, s katerim se je potrebno spopasti, je, kako učinkovito povezati soline z obalo Cervije in Milana Marittime in kako spodbuditi turiste, da bi se odločili za obisk solin. Možnost, ki bi lahko predstavljala tudi turistično zanimivost, je oživitev starega solinarskega vlaka, ne na tirih, ampak s kolesi. Vlaček, registriran za prevoz po cesti in po možnosti s hibridnim pogonom, opremljen kot star solinarski vlak, bi

lahko poleti ob določeni uri prevažal turiste s plaže in jih po kratki turistični vožnji pripeljal na soline, kjer bi lahko občudovali sončni zahod.

3. Glede centra za obiskovalce na solinah v Cerviji je treba omeniti, da je kljub obstoju urejenih poti za obiskovalce, ki omogočajo spoznavanje zgodovine, narave in dejavnosti, povezanih s pridobivanjem soli, potrebna prenova in vsaj delno preoblikovanje opreme in predstavitvenih rešitev, ki so zastarele in poškodovane.
4. Izboljšati bi bilo treba informativno signalizacijo, ki bi, čeprav obstaja ob vseh poteh, kjer je obiskovalcem dovoljeno gibanje, lahko bila integrirana in dopolnjena z rešitvami za invalide (npr. slabovidni).
5. Vzdrževanje opazovalnic ptic, zlasti kabin, za zagotavljanje večje uporabnosti.
6. Obnova šesterokotnega stolpa, ki predstavlja značilni objekt solinarske kulture. Stolp je nekoč solinarjem služil za opazovanje vremena in opozarjanje pred nevihtami. Stolp, ki se nahaja v bližini vhoda v center za obiskovalce, ni v uporabi že več desetletij, vendar so stene kljub temu v dobrem stanju. Stolp bo predmet prenove v okviru projekta SALTWORKS.
7. V razstavnih prostorih bodo zbrani zemljevidi, ki ponazarjajo razvoj območja, ki je omogočil nastanek solin. Dokumenti bodo prikazovali zgodovino vse do starodavne Ficocle. Postavljena bo multimedijaska oprema, ki bo obiskovalcem omogočala skok v preteklost mesta soli. Poleg tega bo poseg vključeval obnovo pristana v sklopu zgodovinskih poti, ki jih organizira center za obiskovalce.
8. Posebnega pomena za zgodovinsko-kulturno dediščino solin v Cerviji bi moral postati ekomuzej kulture soli, ki bo na podlagi deželnega zakona vključen v mrežo deželnih ekomuzejev. Namen muzeja v ustanavljanju je poustvariti razvoj kulture soli, potovanje v času in prostoru, od prazgodovine do naših časov, ki bo združevalo zgodovino in gospodarstvo, znanost in politiko, religijo in kuharsko umetnost, pa vse do mestnih struktur s svojo zgodovino, arhitekturo, tehnologijo, tradicijo in kulturo, povezano s soljo. Ekomuzej bo razdeljen v dva sklopa:
 - A – Oddelek skladišč soli, ki bo vključeval skladišča Magazzini Torre, Darsena in Torre San Michele;
 - B – Oddelek solin v Cerviji, ki bo obsegal center za obiskovalce, šesterokotni stolp Torre Esagonale, soline Camillone, soline v Cerviji in soline v Stari Cerviji.Ekomuzej je torej zasnovan kot muzej na prostem, ki obsega vse stvarne in nestvarne danosti povezane s soljo, ki so pomembne in igrajo glavno vlogo znotraj muzeja.
9. Krepitev povezovanja dejavnosti na solinah z drugimi pobudami in zanimivostmi na območju mesta Cervia in drugih območjih naravnih znamenitosti v okolici in zlasti na območju Parka delte reke Pad, vključno s solinami v Comacchiu.
10. Izboljšanje cestnih oznak za dostop do centra za obiskovalce solin in boljša označitev dovoza po cesti, ki je trenutno slabo viden in neprimeren za obračanje avtobusov.

11. Zagotovitev varnosti v podhodu za kolesarje in pešce, ki povezuje središče mesta Cervia s centrom za obiskovalce solin. Podhod predstavlja težavo, ker je nefrekventen, značilen za obrobna območja in slabo osvetljen. Da bi obiskovalcem zagotovili varno in nemoteno uporabo, predlagamo uvedbo spremljanja in nadzora podhoda.
12. Ureditev prehoda za pešce, ki vodi do centra za obiskovalce solin, čez državno cesto Romea, ki je izredno prometna.
13. Izboljšanje prevoza do solin z linijsko električno barko, ki zadnjih nekaj let poskusno povezuje središče mesta s centrom za obiskovalce; proučiti bi bilo treba možnost boljše strukturiranega prevoza, kar se tiče dovoznih cest (vkrcanje in povezava) in potrebne regulacije voda.
14. Zagotovitev varnosti prehoda državne ceste Salara (Via Martiri Fantini), ki omogoča dostop do solin; za prehod je predvidena pešpot, ki je obenem tudi steza za obiskovalce solin in trenutno poteka čez cesto, brez kakršne koli zaščite.
15. V centru za obiskovalce, bi bilo treba izboljšati naslednje: uporaba recikliranega papirja ali papirja z oznako FSC v pisarnah in za tiskanje informativnega gradiva; povečanje zelenih naročil za prodajalno in gostinski objekt, oziroma nakup izdelkov z ekološkimi oznakami, nakup preko pravične trgovine, biorazgradljiva posoda itd.
16. Načrtovanje in razvoj promocije, trženja in prodaje preko spleta, aplikacij na pametnih telefonih itd., v skladu s projektom "Mysalt" za soline v Cerviji.
17. Upoštevajoč skupno število obiskovalcev centra in predlagane dejavnosti, bi bilo potrebno izboljšati opremljenost za izvajanje izletov, okrepiti promocijske dejavnosti z izdelavo mape in njenim ciljnim razdeljevanjem, razviti trženje preko družbenih omrežij in izdajati lastno glasilo (*House Organ*).
18. Glede ohranjanja narave bi bilo v Cerviji potrebno nadzorovati upravljanje voda na solinah za učinkovitejše varstvo rastlinstva

4.2 Comacchio

Sedanja ponudba

Trenutno soline v Comacchiu letno ustvarijo približno 800 obiskov, ki so v veliki večini ljubitelji opazovanja ptic in fotografiranja narave. Lahko torej trdimo, da je struktura ponudbe ter promocija in valorizacija solin v začetni fazi glede na dejanski potencial območja.

Glavna pot začne na postaji pri ustju (Stazione Foce) in nato približno 4 km vijuga proti solinam. Steza je samo za pešce in kolesarje v spremstvu pooblaščenega vodiča. Drugi možen vhod se nahaja ob državni cesti Romea, v višini Lido di Spina. V tem primeru je treba predhodno obvestiti

vodiča in se dogovoriti za srečanje pri vhodnih vratih. Tudi tu je možno samo pešačenje ali kolesarjenje. Naslednja možnost dostopa je po poti, ki poteka pod mostom državne ceste Romea, v višini pristana v kanalu med Lido degli Estensi in Porto Garibaldi, nadaljuje se ob delu kanala in nato vstopi v lagune Comacchia in vodi do solin. Ta pot je lahko zelo zanimiva za obiskovalce, ki se že nahajajo na sipinah Comacchia, posebno v Porto Garibaldi, Estensi in Spina, in želijo obiskati soline, ne da bi morali prečkati državno cesto Romea.

Pot po solinah omogoča opazovanje ptic, tudi zelo redkih, ter fotografiranje ptic in čudovite narave. Vendar samo ureditev ekološke poti ne zadostuje, saj so potrebni dodatni zaščitni ukrepi in opremljene opazovalnice. Obiskovalci se lahko seznanijo tudi s tradicionalnim načinom pridobivanja soli. V okviru projekta LIFE, ki je potekal v preteklih letih, sta bili v prostorih starih skladišč urejeni delavnica in učilnica, ki bi lahko bili boljše vrednoteni in izkoriščeni kot do sedaj, predvsem za ciljne posamezne obiskovalce ali majhne skupine fotografov in opazovalcev ptic ter za okoljsko izobraževanje na šolski in univerzitetni ravni.

Danes soline v Comacchiu upravlja privatna družba, ki skrbi tudi za obiske lagun Comacchia, predvsem z barko, kar je osnovna dejavnost, ker na izlet lahko hkrati peljejo več deset ljudi. Povsem normalno je, da ponudbo solin, ki je ozka in primerna za zelo omejeno število obiskovalcev, podjetje obravnava samo kot dodatno, manj pomembno dejavnost. Če bi želeli povečati ozaveščenost uprave na tem področju, bo potrebno oblikovati strategije in predloge, ki bi spodbudile javne in zasebne naložbe v soline, računajoč na primerno pomoč in donosnost.

Iz podanih smernic so izvedena nekatera operativna in konkretna navodila, predlogi in hipoteze za razvoj ponudbe in upravljanje solin v Comacchiu.

1. Informacijska točna na vzhodnem vhodu z državne ceste Romea. Postavitev lahkega objekta, lesene hiške, ob dovozu z državne ceste Romea, ki bi delovala kot informacijska točka, prodajalna vstopnic, okrepčevalnica in zbirna točka za odhod na ogled solin, točka, kjer bi obiskovalce pričakali vodiči in kjer bi se shranjevala oprema, daljnogledi, klobuki, pripomočki, potrebni za dejavnosti med obiskom solin in prodajalna trgovskega blaga.
2. Obnova stolpa Torre Rossa. Med najpomembnejše pričakovane turistično-izletniške rezultate tega projekta spada obnova zgodovinskega stolpa Torre Rossa na solinah v Comacchiu. Stolp Torre Rossa, ki je zgodovinsko vključen v območje solin, stoji na severnem koncu solin, gleda proti nekdanjim solnim bazenom in je odlična točka za opazovanje ptic. Da bi stolp čim boljše ovrednotili, bi bilo njegovo obnovo smiselno dopolniti z ureditvijo poti (oznake, zaščite itd.) od vhoda za pešce na Stazione Foce (most na kanalu Foce) ali od vzhodnega vhoda z državne ceste Romea, kot je opisano pod točko 1 zgoraj.
3. Soline v Comacchiu, sončni laboratorij. Ker iz turističnega vidika soline v Comacchiu še niso dokončno izoblikovane in zaradi zelo majhnega števila obiskovalcev v zadnjih letih, so primerne in bi lahko postale prepoznavne po izobraževalnih in raziskovalnih dejavnostih. Na solinah v Comacchiu bi lahko oblikovali izobraževalne poti z zaključkom v učilnici, ki je primerna za laboratorijske preizkuse in projekcije multimedijskega gradiva. Soline v Comacchiu bi si morale prizadevati, da postanejo stalni eksperimentalni laboratorij na prostem za fotografiranje narave in terenske raziskave. Zaradi uspešne organizacije fotografskih delavnic v okviru programov "Slow pomlad", ki so potekali na tem območju, bi

bilo treba ustvariti predstavo o solinah v Comacchiu kot oaze za ljubiteljske fotografe narave, ki bi tu lahko preizkusili in se soočili z idealnim, raznolikim, bogatim in v nekaterih pogledih edinstvenim okoljem. V tesni povezavi s fotografijo je seveda tudi opazovanje ptic in posledično razvoj pomembne ponudbe opazovanja ptic, a ne samo za navdušence, ampak tudi za vse tiste, ki se želijo naravo spoznavati z opazovanjem narave, zlasti ptic.

4. Uvedba golf avtomobilčkov. Med prvimi ukrepi, ki bi lahko prispevali k boljši izrabi poti znotraj solin v Comacchiu je nakup golf avtomobilčkov z električnim pogonom. Uvedba tega prevoznega sredstva bi zagotavljala uporabo območja solin vsem, omogočala razne vrste vodenih ogledov od opazovanja ptic do spoznavanja solinarske tradicije ter ureditev intermodalnih poti za kolesarje ali z barko do sipin Comacchia. Razmisliti velja tudi o nakupu golf avtomobilčkov z vlečnim vozilom, ki bi vleklo kompozicijo avtomobilčkov za približno 25/30 oseb oziroma cel šolski razred.
5. Ohranjanje proizvodnje soli. Soline v Comacchiu bi morale ohraniti vsaj majhno obrtno proizvodnjo (Salinetta), kot tudi predvideva načrt upravljanja solin. Proizvodnja soli je pomembna za razvoj izobraževalnih dejavnosti in izdelavo promocijskih izdelkov za obiskovalce.
6. Razvoj trgovine in promocijskih izdelkov. Za podporo samofinanciranju zavarovanega območja predlagamo razvoj družine izdelkov, temelječe na solinarstvu, v sodelovanju s socialnimi ustanovami. Operativni center bi lahko postal ekskluzivno prodajno mesto obrtnih izdelkov iz lesa, močvirskega trsja, keramike in drugih naravnih materialov. Predmeti bi lahko bili izdelani tudi iz recikliranih materialov (plastika in papir).
7. Uvedba solinarskega vlaka. Eden najbolj zapletenih in zanimivih problemov, s katerim se moramo spoprijeti, je, kako povezati soline z obalnim območjem oz. obalo Comacchia in kako spodbuditi turiste, da bi se odločili za obisk solin. Možnost, ki bi lahko predstavljala tudi turistično zanimivost, je oživetev starega solinarskega vlaka, ne na tirih, ampak s kolesi. Vlavec, registriran za prevoz po cesti in po možnosti s hibridnim pogonom, opremljen kot star solinarski vlak, bi lahko poleti ob določeni uri prevažal turiste s plaže in jih po kratki turistični vožnji pripeljal na soline, kjer bi lahko občudovali sončni zahod.
8. Izboljšanje cestnih oznak za dostop do solin.
9. Postavitev informativnih tabel o zavarovanih območjih, upravi in kontaktih (za javljanje okoljsko kaznivih dejanj in za povpraševanja za turistične obiske) na vhodih v soline (na cesti in na mostu za kolesarje in pešce) in pri operativnem centru.
10. Namestitev zabojnikov za odpadke ob turističnih poteh ter njihovo praznjenje, nadzor in vzdrževanje: na vhodih v soline (ob cesti in mostu za kolesarje in pešce), pri operativnem centru, na Salinetti in počivališčih.
11. Uporaba energije iz obnovljivih virov (sončna in vetrna) za napajanje črpalk in drugih naprav za proizvodnjo soli ter za operativni center.
12. Uporaba električnih ali hibridnih vozil za opravljanje dejavnosti, kot so nadzor, upravljanje zapornic, majhni prevozi, odstranjevanje odpadkov itd.).

13. Ukrepi za zmanjšanje emisije CO₂, na primer z zasaditvijo okolice solin, pridobitvijo dobropisov za certificirano zmanjševanje emisij (projekt Park za Kyoto) itd.
14. Proučiti možnost ustanovitve javno-zasebnega partnerstva za skupno upravljanje solin, kar vključuje proizvodnjo soli, poletno in zimsko vzdrževanje, košnjo, upravljanje operativnega centra in turističnih dejavnosti.

Morebitni razpisi za financiranje ukrepov

Ukrepi – razpisi LEADER

Program / Sklic na ukrep	Lokalni akcijski načrt Leader za območje delte reke Pad v Emiliji-Romanji ukrep 412 dejavnost 3 – izvajanje pristopa Leader za ukrep 216 216 "Podpora za neproizvodne naložbe " – dejavnost 1
Upravičenci	Samostojni in povezani kmetje, občine, Zavod za upravljanje Parka delte reke Pad v Emiliji-Romanji, organizacije za zaščito in/ali upravljanje prostoživečih živali.
Ukrepi, upravičeni do podpore	Ukrepi, ki se izvajajo samo na kmetijskih zemljiščih, in so namenjeni: a) izgradnji in obnovi stez in počivališč za ekskurzije in obiske narave; b) postavitve signalizacije; c) zaščiti za ublažitev škodljivih vplivov na živali; d) opazovalnicam ptic in upravljanju prostoživečih živali (na primer kolibe, altane in opazovalni stolpi); e) strukturam za upravljanje prostoživečih živali, ki zagotavljajo njihov soobstoj s kmetijskimi in gozdarskimi proizvodnimi dejavnostmi (na primer umetna gnezda, ploščadi za gnezdenje štokeljev, preventivna dela in naprave); f) ukrepom za preživetje prostoživečih živali (v nobenem primeru ni dovoljeno obdelovanje zemljišč, kjer se hranijo divje živali).
Predvideni prispevek	Prispevek znaša 70% upravičenih izdatkov.
Program / Sklic na ukrep	Lokalni akcijski načrt Leader za območje delte reke Pad v Emiliji-Romanji Ukrep 413 dejavnost 7 – Posegi B.1. – B.2
Upravičenci	Samostojni in povezani kmetje, samostojna in povezana mikro podjetja, združenja mikro podjetij/kmetijska podjetja
Ukrepi, upravičeni do podpore	Projekti združevanja in povezovanja ter oblikovanja mrež , projekti za uvrščanje proizvodov in dostop na trg , projekti za oblikovanje podjetniške ponudbe v skladu s povpraševanjem na področju ekološkega turizma ter z integracijo kmetijskega, turističnega in obrtniškega sektorja v podporo novemu podjetništvu in za krepitev obstoječega . Podpora bo zagotovljena predvsem večsektorskim projektom in oblikovanju mrež izvajalcev, in sicer: B.1) <u>Oblikovanje, opredelitev in strukturiranje ponudbe turističnih proizvodov</u> z organizacijo služb za upravljanje, vzdrževanje steza in itinerarjev ter nastanitvenih in gostinskih storitev za izkoriščanje okoljskih in zgodovinsko-kulturnih danosti; B.2) <u>Tipizacija in krepitev turistične ponudbe in ustvarjanje novih podjetniških pobud</u> .

Predvideni prispevek	Prispevek znaša do 40% (skladno s pravili <i>de minimis</i> v primerih, da je upravičenec samostojno ali povezano mikro podjetje)
Program / Sklic na ukrep	Lokalni akcijski načrt Leader za območje delte reke Pad v Emiliji-Romanji Ukrep 413 Dejavnost 7 – Posegi C.1. – C.3
Upravičenci	Posamezne n povezane občine, Zavod za upravljanje Parka delte reka Pad in/ali druge javne ustanove
Ukrepi, upravičeni do podpore	Projekti za integrirano uporabo lokalnih virov. Upravičeni do podpore so predvsem projekti za oblikovanje omrežij poti in krožnih poti na območju delte, in sicer za: C.1) posegi za dokončanje in strukturiranje obstoječih poti v povezavi z omenjenimi ekoturističnimi proizvodi, oblikovanje novih poti za dopolnitev ponudbe območja; C.3) organizacija in izvedba tematskih parkov v povezavi na osnovi okoljskih in kulturnih virov delte v Emiliji-Romanji: na primer rečni parki, obnovitev in simulacija arheoloških nahajališč z ureditvijo arheoloških vrtov/parkov itd.
Predvideni prispevek	Prispevek znaša 80% upravičenih izdatkov.

V nadaljevanju so navedeni primeri dejavnosti, ki usklajujejo predlagane ukrepe za turistični razvoj solin in možnosti financiranja v okviru pobude Skupnosti Leader.

1. Informacijska točna na vzhodnem vходу z državne ceste Romea. Postavitev lahkega objekta, lesene hiške, ob dovozu z državne ceste Romea, ki bi delovala kot informacijska točka, prodajalna vstopnic, okrepčevalnica in zbirna točka za odhod na ogled solin, točka, kjer bi obiskovalce pričakali vodiči in kjer bi se shranjevala oprema, daljnogledi, klobuki, pripomočki, potrebni za dejavnosti med obiskom solin in prodajalna trgovskega blaga.

LOKALNI AKCIJSKI NAČRT LEADER ZA OBMOČJE DELTE REKE PAD V EMILIJ-ROMANJI, Ukrep 413 Dejavnost 7 – Poseg C.1) Posegi za dokončanje in strukturiranje obstoječih poti v povezavi z omenjenimi ekoturističnimi proizvodi, oblikovanje novih poti za dopolnitev ponudbe območja.

Upravičenci: Občina Comacchio ali Park delte reke Pad

Prispevek znaša 80% upravičenih izdatkov.

2. Obnova stolpa Torre Rossa. Med najpomembnejše pričakovane turistično-izletniške rezultate tega projekta spada obnova zgodovinskega stolpa Torre Rossa na solinah v Comacchiu. Stolp Torre Rossa, ki je zgodovinsko vključen v območje solin, stoji na severnem koncu solin, gleda proti nekdanjim solnim bazenom in je odlična točka za opazovanje ptic. Da bi stolp čim boljše ovrednotili, bi bilo njegovo obnovo smiselno dopolniti z ureditvijo poti (oznake, zaščite itd.) od vhoda za pešce na Stazione Foce (most na kanalu Foce) ali od vzhodnega vhoda z državne ceste Romea, kot je opisano pod točko 1 zgoraj.

LOKALNI AKCIJSKI NAČRT LEADER ZA OBMOČJE DELTE REKE PAD V EMILIJ-ROMANJI, Ukrep 413 Dejavnost 7 – Poseg C.1) Posegi za dokončanje in strukturiranje obstoječih poti v povezavi z omenjenimi ekoturističnimi proizvodi, oblikovanje novih poti za dopolnitev ponudbe območja.

Upravičenci: Občina Comacchio ali Park delte reke Pad

Prispevek znaša 80% upravičenih izdatkov.

3. Solni cvet iz solin v Cerviji in okolice. Pri proizvodnji solnega cveta iz Cervije je že bil dosežen velik napredek z vidika prepoznavnosti kakovostnega gastronomskega izdelka, saj je postal priznana sestavina počasne prehrane (slow food). To priznanje, ki temelji na posebnih značilnostih soli iz Cervije, gotovo pomeni priložnost več za njeno priznanje na lokalni ravni in širše. V tem smislu bi bilo treba razviti tesnejše in neposrednejše stike z organizatorji ljudskih veselic na območju delte reke Pad, kjer bi se sol iz Cervije lahko široko uporabljala tudi kot predmet gostoljubja in ne samo prehranska sestavina. Organizacija ljudskih veselic na tem območju je bila vključena tudi v Pobudo Skupnosti Leader 2007-2013; proučiti bi bilo treba možnost izvedbe nekaterih akcij znotraj tega programa. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti sodelovanju na ljudskemu prazniku jegulj v Comacchiu, ki je tudi priznana kot *slow food*. Na osnovi dveh priznanih *slow food* proizvodov Parka delte reke Pad bi se lahko razvile skupne tržne akcije z uporabo logotipa Parka in logotipa *slow food*, kar bi bilo koristno tako za oba proizvoda kot tudi za območji.

LOKALNI AKCIJSKI NAČRT LEADER ZA OBMOČJE DELTE REKE PAD V EMILIJI-ROMANJI, Ukrep 413 Dejavnost 7

Poseg B.2) Tipizacija in krepitev turistične ponudbe in ustvarjanje novih podjetniških pobud.

Upravičenci: Samostojni in povezani kmetje, samostojna ali povezana mikro podjetja, združenja mikro podjetij in kmetijskih podjetij.

Prispevek znaša do 40% (skladno s pravili *de minimis* v primerih, da je upravičenec samostojno ali povezano mikro podjetje).

Razpisi Regionalnega operativnega programa

Program / Sklic na ukrep	Regionalni operativni program Evropskega sklada za razvoj – Dežela Emilija-Romanja Razpis za Prednostno nalogo 2 – Dejavnost II 1.2
Ukrepi, upravičeni do podpore	On osnovi razpisa se bodo financirali projekti specializacije proizvodnje in/ali Zagotavljanje storitev. Projekti morajo spodbujati oblikovanje inovativnih proizvodov/storitev in postopkov. Upravičene naložbe se nanašajo na inovativnost proizvodnih procesov, na primer preoblikovanje obstoječih obratov in postavitev novih obratov z manjšo porabo energije.
Predvideni prispevek	Prispevek znaša 50% upravičenih izdatkov. Najnižja cena projekta je 75.000,00 €; najvišji prispevek za projekt je 150.000,00 €.

Razpis bi se lahko izkoristil za zamenjavo starih strojev, ki se uporabljajo za proizvodnjo soli, z energetske učinkovitejšo strojno opremo.

Sklepne ugotovitve o solinah v Cerviji in Comacchiu

Projekt SALTWORKS, ki se izvaja v okviru programa čezmejnega sodelovanja med Italijo in Slovenijo, zagotavlja možnosti in priložnosti za razvoj integriranega sistema solin na območju Parka delte reke Pad.

Soline v Cerviji in Comacchiu se dejansko lahko dopolnjujejo z vidika turistično-izletniške ponudbe. Menimo, da lahko predstavljajo tudi dodatno priložnost za razvoj naravne, okoljske in kulturne ponudbe območja na osnovi ekološkega in integriranega pristopa.

To dejansko pomeni, da je treba razmišljati o strateškem razvojnem načrtu za nadaljnje vrednotenje in razvoj obeh solinskih območjih v naslednjih letih. Ne gre torej za izvedbo namizne raziskave, ki bo ostala v predalu, ampak za pobudo na lokalni ravni, ki bi vključevala vse zainteresirane strani. Zato je treba ustanoviti delovno omizje, kjer bi sodelovali Občina Cervia, Občina Comacchio, družba Parco della Salina, upravni organi in Park delte reke Pad kot usklajevalno telo, morebiti tudi LAS (lokalna akcijska skupina) za tehnično podporo. Cilj omizja bo opredeliti konkretni projekt gradbenih posegov, integriranih ter kratko- in srednjeročno izvedljivih s strani javnih in zasebnih podjetij. Izvedene bodo številne dejavnosti in posegi za izboljšanje sprejema gostov, opremljenosti, raznolikosti ponudbe, dostopnosti in uporabnosti, okoljske kakovosti, promocije in trženja, ki bodo gotovo pomenili korak naprej v kakovosti ponudbe. V okviru projekta SALTWORKS so predvideni nekateri pomembni strukturni posegi, vendar bodo morali biti vključeni v programe različnih ustanov in upravljavcev ter v prostorske načrte.

Kot rečeno, je eden od osnovnih vidikov oblikovanja turistične ponudbe solin *slow* pristop. Koncept *slow* turizma je bil razvit in poglobljen na območju delte reke Pad v okviru programa čezmejnega sodelovanja Italija-Slovenija, katerega programsko območje je obsegalo celotno severnojadransko območje in posredno tudi soline v Strunjanu in Sečovljah. Rezultati projektov SLOW TOURISM in SALTWORKS, izvedenih v okviru sodelovanja Italije in Slovenije, lahko torej predstavljajo osnovo za učinkovito načrtovanje in konceptualizacijo skupnih in integriranih dejavnosti za razvoj severnojadranskih solin.

4.3 Strunjan

Krajinski park Strunjan obsega celoten del Strunjanskega polotoka. Na občinski ravni je zavarovan od leta 1990, na državni pa od leta 2004.

Za upravljanje parka Vlada Republike Slovenije leta 2009 ustanovi javni zavod z namenom, da se zavarujejo naravne vrednote ter ohranita biotska raznovrstnost in krajinska pestrost. Za območje Strunjanskega polotoka določi varstvene ukrepe s posebnim aktom, s katerim uredi statusno pravna in organizacijska vprašanja v zvezi z njegovim delovanjem. Javni zavod v okviru javne službe ohranjanja narave v parku opravlja varstvene, strokovne, nadzorne in upravljalne naloge.

V Uredbi o Krajinskem parku Strunjan (KPS) so poleg splošnih odločb določena območja parka in njegovih zavarovanih območij, razvojne usmeritve, varstveni režimi in pravila ravnanja, upravljanje, financiranje, nadzor, prehodne in končne določbe. Upravljanje Javnega zavoda Krajinski park Strunjan je določeno s Statutom Krajinskega parka Strunjan in s poslovníkom sveta KPS.

Strunjanske soline so del Naravnega rezervata Stjuža, ki ga sestavlja laguna Stjuža, ki je bivša naravna ribogojnica.

V naravnem rezervatu so določeni varstveni režimi. Za področje strunjanskih solin so najbolj pomembni režimi, ki določajo, da je prepovedano:

1. Spreminjati vodni režim, razen zaradi varstva naravnih vrednot, ohranjanja biotske raznovrstnosti, ekoloških ali drugih opravičljivih razlogov;
2. Uničevati, poškodovati ali odnašati mikrobovno odejo, ki prekriva dno solinarskih bazenov in objektov ter naprav, namenjenih izvajanju tradicionalnega solinarstva (v nadaljnjem besedilu: solinarska infrastruktura);
3. izvajati zemeljska dela ter graditi objekte razen zaradi dejavnosti iz 11. in 12. člena te uredbe;
4. spreminjati obstoječe strukture dna lagune, razen zaradi varstva naravnih vrednot in ohranjanja biotske raznovrstnosti, ekoloških ali drugih opravičljivih razlogov;
5. umetno osvetljevati živali, njihova bivališča, zavetišča ali druge pomembne dele habitata;
6. opravljati gospodarsko rabo naravnih virov, razen solinarstva, ki se tu izvaja na tradicionalen način (v nadaljnjem besedilu: tradicionalno solinarstvo);
7. odvzemati iz narave rastline in živali prosto živečih vrst;
8. organizirati javne shode in javne prireditve, ki bi lahko ogrozile ugodno stanje habitatnih tipov in vrst;
9. zadrževati se v nasprotju s predpisanimi pogoji obiskovanja in zadrževanja v parku;

10. sidrati kakršnokoli plovilo ter pluti s plovili na motorni pogon, razen na za to določenih mestih z načrtom upravljanja;
11. požigati in kuriti.

Mnenje o ogroženosti v primerih iz 11. točke prvega odstavka tega člena daje Zavod.

Področje Strunjanskih solin je še posebej zavarovano z odločbo o Naturi 2000. Njen namen je ohranjanje biotske raznovrstnosti, in sicer tako, da varuje naravne habitate ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, pomembnih za Evropsko unijo.

Za zavarovano področje ima koncesijo JZKPS, za celotno solinarsko dejavnost pa ima upravljalno pravico podjetje Soline Pridelava soli d.o.o., ki upravlja tudi s Sečoveljskimi solinami. Sol pridobljena na obeh solinah se prodaja pod skupno blagovno znamko Piranske soline.

Neposredni nadzor v naravi

Na celotnem področju parka se opravlja občasna kontrola, ki jo izvajajo rangerji. Ob praznikih, sobotah in nedeljah so na terenu po štiri ure, med tednom pa po dve uri. Izpit za naravovarstvenega nadzornika imajo tri osebe. Dve osebi imata pogoje za izdajo kazni v primeru kršitev.

Natura 2000

Natura 2000 je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, razglašeni v državah članicah Evropske unije, z osnovnim ciljem ohraniti biotsko raznovrstnost. Posebna varstvena območja so torej namenjena ohranjanju živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov, ki so redki ali na evropski ravni ogroženi zaradi dejavnosti človeka.

Pridobivanje soli

Aktivnosti skozi celo leto

Nekateri solinarji pravijo, da se sol pridobiva pozimi, kar seveda ni res, a povedati hočejo, da se mora na solinah delati skozi celo leto, saj je poleg poletnega pobiranja soli potrebno skrbeti za vodni režim in vzdrževalna dela. Sol se pobira nekje od meseca julija do 15. septembra, odvisno od vremena.

Celotno področje je sestavljeno iz koncentracijskega in kristalizacijskega področja, poslužnic, zalogovnikov vode, večjih in manjših kanalov ter črpalke.

Izparilno področje

Morska voda ima koncentracijo od 2 do 4 bomejev. Skozi glavni nalivni kanal s plimo napolnimo prvi rezervoar, iz katerega prečrpamo vodo v prvo izparilno področje, kjer se morska voda zgoščuje do 8 ba. Nato vodo prečrpamo v manjše, drugo področje, kjer se voda zgoščuje do 14 ba. Potem vodo prečrpamo v še manjše, tretje področje, kjer pa se voda zgoščuje do 20 ba. Ko ima voda takšno slanost napolnimo globlje bazene, od koder gre voda v kristalizacijsko področje. Zadnja vrsta kristalizacijskih bazenov ima nalogo poslužnic, od koder se voda sama pretaka do

odvodnega kanala, kjer zaključi svoj krog. Od tam, zaradi naklona prostega pada, preostala voda odteče sama nazaj v morje. Ob plimi jo je potrebno črpati s črpalko.

Kristalizacijsko področje

Koncentracijski bazeni imajo na dnu za podlago istrsko ilovico, kristalizacijski pa petolo. Petola je nekaj mm debela umetno gojena plast alg, bakterij, sadre in mineralov, ki soli preprečujejo mešanje z morskim blatom na dnu kristalizacijskega bazena. Postopek pobiranja soli na petoli je, svetovno gledano, ohranjen samo še na Sečoveljskih in Strunjanskih solinah. Postopek izvira iz otoka Paga na Hrvaškem. Na petoli pobiramo sol že od 14. stoletja.

Na solinah je potrebno skozi celo leto vzdrževati celotno področje.

Čez zimo potekajo večja zemeljska dela za urejanje nasipov, zapornic in ostalih lesenih delov. Izparilni bazeni so čez zimo brez slane vode, saj se tako utrdijo. Kristalizacijski bazeni pa so lahko na suhem le par dni, saj bi alge (modrozeleni cepeljivke), ki so osnova za petolo, odmrlle.

Na solinah sta redno zaposleni 2 osebi, občasno oz. po potrebi pa jih nekaj prihaja delati iz Sečoveljskih solin. Poleti dve osebi najameta solno polje.

Poleg 22 izparilnih bazenov so na področju še 4 rezervoarji in 3 poslužnice med prvim in drugim izparilnim področjem.

Kristalizacijsko področje je sestavljeno iz 4 solnih področij. Vsako ima 24 kristalizacijskih bazenov.

Načini prevoza soli do tovarne

Sol se transportira s traktorjem s prikolico, ki zmore 8 ton ali s kamionom, ki lahko naloži 15 ton soli. Do skladišča je 9,5 km. Koliko soli se odvozi v skladišče letno, je odvisno od količine pridobljene soli. V zadnjih treh letih se je skupno pridobilo 512 ton soli, kar pomeni, da je kamion moral prevoziti 665 km.

Sol se prične transportirati v ločena skladišča, ko tehnolog kakovosti na odcedišču določi vrsto soli. Na enem odcedišču je lahko prostora za cca. 200 ton soli.

Načini pakiranja soli

Sol se presaja, suši, melje, pakira, odvisno od vrste soli in za kakšen namen se uporablja. Nekaterim se doda kalijev jodid. Solni cvet se ne predeluje in se pregleduje in pakira ročno.

Vrste soli so:

- prva sol se pobira prva in vsebuje cca 98% NaCl in najmanj Mg in Ca ter ostalih drugih mineralov;
- tradicionalna sol se pobira druga in ima cca 97% NaCl in srednje veliko Mg in Ca ter ostalih mineralov;
- Piranska sol ima cca 95% NaCl in največ Mg in Ca ter ostalih mineralov;

- solni cvet ima od 97 – 98% NaCl;
- industrijska sol je sol, kateri tehnolog kakovosti določi preveliko količino nečistoč in se uporablja za industrijske namene in ne za prehrano.

Jedilna sol se ne rafinira.

Količina mineralov jedilne soli je odvisna od koncentracije slanice, kjer se sol pobira. Najprej se pobira solni cvet, nato prva sol, potem tradicionalna in zatem Piranska sol.

Turizem

Obiskovalci se lahko sprehajajo samo okrog solin. V sam solinski prostor jim ni dovoljeno vstopiti, saj je področje, kjer poteka pridobivanje nerafinirane jedilne soli, majhno. Zaradi redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatnih tipov pa velja tudi za ranljivo.

Obiskovalci lahko do solin dostopajo po morju z barko. Pomol je le 200 m oddaljen od solin.

JZKPS nudi vodenja predhodno najavljenim skupinam po celotnem KPS ali samo po solinah. Če se skupina odloči za celotno dvournno vodenje, se na solinah ustavimo samo za 30 minut, kjer obiskovalce poučimo le o osnovnih značilnostih solin. Cena vodenja je 6 € za odrasle ter 5 € za upokojence in šoloobvezne osebe. Zaradi naravovarstvenega režima in boljše interpretacije narave lahko en vodnik vodi do največ 30 oseb. Izjemoma dovolimo do 35 oseb.

V kolikor se skupina odloči, da si bo ogledala samo soline, traja ogled 1 uro. Vodnik pričaka skupino na zbirnem mestu, kjer udeleženci spoznajo osnovne značilnosti parka. Najprej se ustavimo na izparilnem področju, kjer obiskovalce poučimo o nastanku solin, zgodovini ter flori in favni. Kasneje se odpravimo na kristalizacijsko področje, kjer spoznajo način pridobivanja soli na tradicionalen način.

Center za obiskovalce

Trenutno KPS nima centra za obiskovalce, je pa JZKPS bil uspešen pri prijavi na projekt Tourism infrastructure - Raising the competitiveness of the tourism economy, ki je vreden 427.559,60 €. Do konca leta 2013 bomo obnovili dve solinarski hiški. V levi hiški bo v pritličju začasni center za obiskovalce, v prvem nadstropju pa prostori za pisarne. V desni hiški bo prostor namenjen za solinarje. Dolgoročno bi bilo potrebno določiti drugo lokacijo za info center celotnega parka, saj je trenutna lokacija v osrčju naravnega rezervata Strunjan – Stjuža.

Določitev turističnih storitev

Na solinah se zaenkrat ne odvijajo nobene aktivnosti razen vodenih ogledov. V Krajinskem parku je velik zdraviliško hotelski kompleks – Terme Krka in nekaj manjših ponudnikov prenočitev. Gosti hotela Krka so večinoma starejše osebe. V hotelu imajo plavalne in zdravilne bazene ter različne terapije. Okrog hotela lahko igrate tenis, odbojko, košarko in minigolf. V hotelu nudijo animacijo v smislu nordijske hoje po KPS. Veliko obiskovalcev vseh starostnih skupin se pride v park sprehajati, največ pa jih v poletnih mesecih obiše plažo.

Ob južni meji parka sta še dva hotela, Oleander in Salinera.

Ker je prostor Strunjanskih solin majhen, je s tem tudi ranljiv. Temu primerno je potrebno določiti aktivnosti. Do sedaj se iz turistično izobraževalnega vidika izvaja le voden ogled solin.

Potencialen prostor, kjer se lahko izvajajo aktivnosti, je kristalizacijsko področje, saj drugje na solinah ni primernega velikega prostora. V času pobiranja soli na tem področju ni primerna nobena aktivnost razen pobiranja soli za manjše skupine do 10 oseb. V tem primeru bi moral biti prisoten najmanj en solinar in naravovarstveni nadzornik, ki program pomaga izvesti.

Poročni obredi bi se lahko izvajali na kristalizacijskem področju izven sezone pobiranja soli. Primerno bi bilo, da bi bili prisotni le ženin in nevesta, priči, matičar in fotograf. Obred naj bi trajal le 30 minut.

Zanimivo bi bilo izdelati Nature Interpretation Teambuilding, a ekipe bi se lahko sprehajale samo po poteh, ki so dovoljene.

Izvajale bi se lahko risarske delavnice, kjer obiskovalci rišejo soline. Pozicionirani bi bili izven solinskega prostora. Lahko je to pločnik ob cesti ali višje na kakšni terasi. V tem primeru bi se moralo pridobiti dovoljenje lastnika zemljišča.

Za največji potencial bi izpostavili namen solin za izobraževalne namene, kot učilnica na prostem. Za zanimivejšo interpretacijo bi vodnik lahko imel tudi interpretacijski pripomoček baeometer za merjenje slanice.

Potrebno je izkoristiti priložnost in vključiti aktivnosti ne samo na solinah, ampak tudi v povezavi z drugimi zanimivimi področji KPS. S tem izkoristimo privlačnost lokacije, naredimo aktivnosti zanimivejše in razbremenimo občutljiv solinarski prostor.

Pri vseh aktivnostih je prisoten najmanj en vodnik KPS glede na število obiskovalcev.

Hiša številka 153 ima velik potencial v smislu, da se v njej naredi muzej solinarstva, saj gre za hišo, v kateri so čez poletje včasih živele solinarske družine in za seboj pustile bogato solinarsko dediščino. Pred leti se je prodajala za 700.000 €.

Promocijske dejavnosti in trženje

Zaenkrat še ni notranje infrastrukture za obiskovanje. Na dveh nasipih imamo opozorilne table s pravili obnašanja in eno, ki interpretira naravni rezervat. Brošure o samih solinah nimamo, glede na to, da pa včasih vodimo samo po solinah, bi bilo primerno pripraviti tudi takšne brošure. Multimedijskih izdelkov zaenkrat nimamo. V prihodnosti si prizadevamo narediti promocijsko-izobraževalni video o KPS, kjer bodo predstavljene soline.

Povezanost z lokalnimi turističnimi organizacijami:

Na solinah in ostalem področju KPS zaenkrat ni nobenih programov, ki poudarjajo trajnost, odgovornost in eko-kompatibilnost.

Na celotnem področju parka ni nobenega ponudnika ekoloških nastanitev.

Zaenkrat ne sodelujemo z nobenimi turističnimi agencijami. Morda bi bilo primerno ponuditi vodene ogleda za skupine tudi organizatorjem potovanj in turističnim agencijam, hotelom in drugim subjektom turizma. Do sedaj smo pošiljali ponudbe samo srednjim in osnovnim šolam.

Če bodo oblikovani dodatni programi za doživljanje solin, se ti prav tako lahko vključijo v ponudbo solin.

Do sedaj sodelujemo z lokalno skupnostjo pri organiziranju dveh prireditev, izvajanih v parku. Na prireditvah imamo stojnico, kjer predstavljamo celotni park in nudimo brezplačne vodene ogleda po celotnem parku.

Letos je Inštitut skupaj z lokalno skupnostjo organiziral začasno info točko, kjer informatorji predstavljajo park s pomočjo pingo stojal, posterjev, letakov in power point prezentacije na LCD ekranu. Info točka bo odprta od julija do konca avgusta.

Predlogi ukrepov

Na osnovi analize lahko podamo nekaj predlaganih ukrepov.

Stanje	Predlagani ukrepi
Neupoštevanje pravil obnašanja. Uničevanje kulturne in naravne dediščine. Vsakoletno povečanje števila obiskovalcev LPS.	Povečati neposredni nadzor v naravi.
Ni monitoringa rastlinskih in živalskih vrst.	Pričeti z opravljanjem rednega monitoringa rastlinskih in živalskih vrst.
Neupoštevanje režima parkiranja pri mandraču skozi celo leto in za čas organiziranih prireditev.	Preučiti možnosti ureditve prometnega režima parkiranja.
Dotrajan most in nasip.	Most in severni nasip se bosta obnovila med izvajanjem projekta Saltworks.
Ni info centra.	Začasen info center se bo realiziral med izvajanjem projekta Turistična infrastruktura.
Dotrajana solinska infrastruktura.	Prijavljeni smo na razpis 323, glede obnove kulturne dediščine Strunjanskih solin.
Nedovoljeno vezanje plovil v kanalih.	Urediti privezna mesta.
Uporaba "nezelene" električne energije.	Proučiti možnosti odkupa "zelene" električne energije.
Premajhno vključevanje turističnih subjektov v LPS.	Turistični subjekti bi se lahko bolj aktivno povezali z LPS. Lahko bi plačevali letni prispevek za LPS.

Pojavljanje interesa za aktivnosti, kot so poroke, kulturne prireditve...	Za vse dodatne aktivnosti je potrebno točno preučiti možnosti in pridobiti soglasje LPS in po potrebi tudi soglasje organizacij za varstvo naravne in kulturne dediščine. Pregledati, kaj določa zakon o rudarstvu.
Hiša številka 153 je najbolj ohranjena tipična solinarska hiša.	Odkup hiše in rekonstrukcija hiše v muzej solinarstva.

5. Zaključki

Te smernice bi morale biti uporabno orodje za organizacije, ki upravljajo soline, pri načrtovanju dejavnosti in izvajanju konkretnih posegov za izboljšanje storitev sprejema obiskovalcev, turistično infrastrukturo, turistično ponudbo, dostopnost in promocijo območij, ob stalnem upoštevanju varstva ekosistemov in okoljskih virov.

Ohranjanje narave je bistvenega pomena za razvoj turističnih dejavnosti, ker bi soline brez edinstvenih krajinski značilnosti, posebnih ekosistemov ter prisotnosti rastlinstva in živalstva izgubile svojo privlačnost.

Vse dobre prakse, našete v tem dokumentu, je lahko posnemati in zagotavljajo okoljsko trajnostno upravljanje in vrednotenje solin.

Nekatere predlagani postopki so enostavne in neposredne upravljavske prakse, ki jih je mogoče izvesti brez veliko prizadevanja in stroškov, drugi pa zahtevajo gospodarske naložbe, zlasti če obsegajo obnovo ali izgradnjo infrastrukture. Iz tega razloga mora biti načrtovanje dejavnosti programirano ter v skladu s razpoložljivimi proračunskimi sredstvi in finančnimi programi.